

BIJLAGE. Bepaling IQ_{CHC} bij leerlingen met (vermoeden van) een bijkomende problematiek¹

Functioneringsproblemen, zoals een communicatieve, sensorische en/of motorische beperking, kunnen ervoor zorgen dat prestaties op een IQ-test een onderschatting zijn van de reële cognitieve vaardigheden van die leerling. Dit heeft te maken met verschillende elementen.

Zo maken leerlingen met bijkomende functioneringsproblemen veelal geen (of slechts beperkt) deel uit van de normgroep, waardoor de normen voor hen niet aangepast zijn. Bovendien kan hun beperking ervoor zorgen dat zij niet optimaal presteren op de test. Leerlingen met een visuele beperking zullen bijvoorbeeld extra moeilijkheden ondervinden bij het uitvoeren van taken die visuele informatieverwerking vereisen. Leerlingen met een auditieve beperking of met een taalontwikkelingsprobleem zullen niet alleen moeilijkheden ondervinden bij de items die inhoudelijke taalverwerking vereisen, maar ook bij testonderdelen met veel verbale instructies. Leerlingen met een motorische beperking zullen dan weer extra moeite hebben met het uitvoeren van taken waarbij visuomotorische vaardigheden vereist zijn.

Naast langdurige functioneringsproblemen kunnen ook diverse mentale eigenschappen van een leerling, zoals motivatie en aandacht, de beeldvorming van het cognitief functioneren beïnvloeden. Een aandachtspunt daarbij is de mogelijke invloed van medicatie op de testresultaten bij een IQ-test. Zo liggen de gemiddelde resultaten bij een afname met Rilatine systematisch 10 IQ-punten hoger dan bij een afname zonder Rilatine².

Wanneer binnen een handelingsgericht diagnostisch traject onderzoek gedaan wordt naar de cognitieve vaardigheden van een leerling met (het vermoeden van) een meervoudige problematiek, zijn er aantal mogelijkheden om het risico op onderschatting zoveel mogelijk te beperken. Het gaat daarbij zowel om de keuze van de tests, de afname zelf, als om de interpretatie van de resultaten.

Vooreerst kan men in de handleiding van een test nagaan of een aangepaste testafname mogelijk is. Idealiter gaat het dan om gestandaardiseerde aanpassingen aan de testprocedure. Pas dan is men immers zeker dat de aanpassing niets verandert aan de moeilijkheidsgraad of het concept van de test. Er is slechts een beperkt aantal

¹ Deze aandachtspunten werden overgenomen uit Kwaliteitscentrum voor Diagnostiek vzw (2017). Classificerend diagnostisch protocol verstandelijke beperking. Gent: Kwaliteitscentrum voor Diagnostiek vzw. en American Psychiatric Association (2014). Verstandelijke beperkingen. In *Handboek voor de classificatie van psychische stoornissen (DSM-5)*. Amsterdam: Boom. en Maes, B., Smeets, S., & Schittekatte, M. (2015). De diagnostiek van Intelligentie. In G. Bosmans, P. Bijttebier, I. Noens, & L. Claes (Red.). *Diagnostiek bij kinderen, jongeren en gezinnen. Deel III: Ontwikkelingsdomeinen in het vizier* (pp 13-32). Leuven/Voorburg: Acco.

² Schittekatte, M. (2005). Overzicht van onderzoek over en met de WISC-III. *Tijdschrift Klinische Psychologie*, 35(4), 214-230.

Specifiek Diagnostisch Protocol bij cognitief zwak functioneren en verstandelijke beperking

gestandaardiseerde aanpassingen van algemene instrumenten voorhanden, rekening houdend met de kenmerken van een specifieke doelgroep³.

Indien geen gestandaardiseerde aanpassing voorhanden is, kan men soms, op basis van een goede kennis van de specifieke moeilijkheden van de leerling, beperkte aanpassingen doen in de afnameprocedure. Zo kan men bij een leerling met motorische beperkingen bij een opdracht waarin een van twee prenten moet aangewezen worden, de opdracht laten uitvoeren door de leerling te laten kijken naar een van beide prenten die ver uit elkaar gelegd worden. Of de onderzoeker kan een van beide prenten aanwijzen, en de persoon met 'ja' of 'nee' laten aangeven welke prent gekozen wordt. Bij kinderen met visuele beperkingen kan het gebruikte visuele materiaal vergroot aangeboden worden. Het is belangrijk dat de aanpassingen goed afgesproken worden in het team en goed gedocumenteerd worden in het verslag.

Ten tweede kan er gekozen worden voor een minder breed dekkende testbatterij. Op basis van het totale functioneren van een leerling, kiest men voor bepaalde subtests die het minst beïnvloed worden door de bijkomende beperking. Zo kunnen voor leerlingen met auditieve beperkingen de minder talige intelligentietesten gebruikt worden⁴. Bij leerlingen met motorische beperkingen kunnen net de verbale subtests afgenomen worden. Hierbij dient men zich er steeds bewust van te zijn dat slechts een bepaalde groep van cognitieve vaardigheden getest wordt, wat een eenzijdig beeld kan geven van de algemene intelligentie van iemand.

Ten derde moet men bij de interpretatie van de resultaten rekening houden met de mogelijke impact van de bijkomende problemen op de prestaties. Wanneer impact vermoed wordt, dient men te expliciteren dat een lagere prestatie van een leerling op een bepaalde taak wellicht eerder toe te schrijven is aan de beperking dan aan een lagere algemene intelligentie. In die zin is bij leerlingen met bijkomende beperkingen het werken met een profiel van relatief sterkere en zwakkere scores meer aangewezen dan beslissingen te nemen op basis van een totaalscore. Die laatste camoufleert dan immers de bestaande sterktes en zwaktes in het profiel, die heel erg betekenisvol zijn. Bij personen met bijkomende communicatieve, sensorische en/of motorische beperkingen zijn tevens observaties van de wijze waarop iemand een bepaalde taak uitvoert van groot belang en aanvullend bij de kwantitatieve scores. Zo kan met deze kwalitatieve observaties rekening gehouden worden bij de interpretatie van de resultaten. Daarom zou een testafname ook door een duo kunnen gebeuren, waarbij één onderzoeker zich sterk focust op de kwalitatieve observaties en deze noteert.

³ De Bayley-III-NL-Special Needs Addition (Bayley-III-NL-SNA) is hiervan een voorbeeld. Het is een aanvullende versie bij de Bayley Ontwikkelingsschalen waarin de afname en scoring van bepaalde items aangepast worden, zodat deze afgenomen kunnen worden bij kinderen met een communicatieve, visuele of fijn-motorische beperking. De normen zijn deze van van de Bayley-III-NL, waardoor dezelfde aandachtspunten gelden. Voor meer informatie zie diagnostische fiche.

⁴ Bijvoorbeeld een versie van de Sniijders-Oomen Niet-Verbale Intelligentietest (SON) of Wechsler Non Verbal-NL (WNV-NL). De diagnostische fiches bij het Protocol Cognitief Zwak Functioneren zijn terug te vinden via de [Materialendatabank](#).

Specifiek Diagnostisch Protocol bij cognitief zwak functioneren en verstandelijke beperking

Ten slotte willen we benadrukken dat intelligentiemeting bij personen met bijkomende of meervoudige beperkingen specifieke kennis en deskundigheid vergt. Een interdisciplinair team, eventueel aangevuld met experts inzake de problematiek van een persoon, is essentieel zowel om afspraken te maken inzake de testafname als om de prestaties van de persoon accuraat te kunnen interpreteren.